

УДК 327.8

Габінет М. Ю.

Науковий керівник: Корнійчук Л. В.,
кандидат історичних наук, старший викладач

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ РЕСПУБЛІКИ ПІВНІЧНА МАКЕДОНИЯ ДО ЄС

У статті проаналізовано особливості сучасного стану та перспективи європейської інтеграції Республіки Північна Македонія. Наведено приклади інституційних механізмів співпраці між ЄС та Північною Македонією. Простежено вплив «македонського питання» на євроінтеграційний шлях держави. Охарактеризовано сучасний стан відносин Північна Македонія-ЄС. Досліджено вплив саміту ЄС у Брюсселі у жовтні 2019 року на перспективи інтеграції Північної Македонії до ЄС.

Ключові слова: Північна Македонія, ЄС, інтеграція, сучасний стан, перспективи.

Habinet M. Y.

CURRENT SITUATION AND PROSPECTS OF NORTH MACEDONIA INTEGRATION TO THE EU

In article, the features of current situation and prospects of North Macedonia integration to the EU are analyzed. We have provided examples of institutional mechanisms for cooperation between the EU and Republic of North Macedonia. The influence of the «macedonian question» on the country's European integration path is traced. The current state of relations of Northern Macedonia with EU is characterized. The impact of the EU summit in Brussels in October 2019 on the prospects of North Macedonia integration to the EU is examined.

Key words: Republic of North Macedonia, the EU, integration, current situation, prospects.

Членство в ЄС є ключовим пріоритетом для Республіки Північна Македонія з моменту набуття незалежності. Держава є частиною

процесу розширення ЄС та завжди активно підтримувала проєкт європейської інтеграції як єдину модель взаємного формування демократичного суспільства, стабільності та економічного процвітання. Успішність реалізації реформаційних процесів висвітлюється у восьми доповідях Європейської комісії про прогрес Північної Македонії. Державі вдалося врегулювати дестабілізуючі внутрішні та зовнішні фактори, успішно виконати поставлені перед нею завдання ЄС. Проте Північна Македонія знаходиться у режимі очікування дати про початок переговорів щодо вступу до ЄС, а, отже, доцільно стверджувати про актуальність питання.

Євроінтеграційний шлях Північної Македонії є успішним прикладом для багатьох держав, зокрема України. Процеси формування політичної нації, отримання міжнародного визнання, наявність «македонського» та «українського» питань, дестабілізуючих факторів у двох державах є схожими.

Тематиці відносин ЄС та Північної Македонії сучасного періоду присвячена невелика кількість робіт. Варто виокремити дослідника Дж. Кекеновські, дослідження якого окреслює головні етапи відносин ЄС та Північної Македонії до 2012 р. Велика кількість праць присвячена «македонському питанню» в контексті євроінтеграційних процесів (О. Костоська, Ч. Цекеріс, Н. Демертіз, Д. Дуканович).

Питанню розвитку відносин Північної Македонії та ЄС на сучасному етапі присвячена мала кількість робіт. Праці в основному характеризують інституційні відносини ЄС та Північної Македонії та реалізацію реформ всередині держави (І. Йоанідес, С. Георгевський, Н. Стаменковік, А. Мамуті).

Метою статті є охарактеризувати сучасний стан та перспективи інтеграції Північної Македонії до ЄС. Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань:

- дослідити інституційний механізм співпраці між ЄС та Північною Македонією;
- простежити особливості впливу «македонського питання» на євроінтеграційний процес держави;
- охарактеризувати стан сучасних відносин між ЄС та Північною Македонією;
- дослідити вплив саміту ЄС у Брюсселі у 2019 р. на перспективи інтеграції Північної Македонії.

З моменту проголошення незалежності пріоритетом зовнішньої політики Північної Македонії є членство у ЄС. Держава розпочала формування законодавчої та інституційної основ, пов'язаної з ЄС, ще у 1995 році [12, 2]. Рішення Європейської Ради на саміті у Сало-

ніках щодо визнання Македонії потенційним членом ЄС було доповнене ратифікацією Угоди про стабілізацію та асоціацію у 2004 році.

У березні 2004 р. Північна Македонія подала заявку на членство до ЄС, однак держава отримала статус кандидата лише впродовж грудня 2005 року. Рішення Європейської Комісії слугувало політичним визнанням того, що держава успішно впроваджує реформи та буде демократичне суспільство.

Основою політичного діалогу, зміцнення регіональної співпраці, розширення економічних зв'язків і технічно-фінансової підтримки між сторонами стала Угода про стабілізацію та асоціацію. Договір започаткував механізм інституційних відносин між ЄС та Північною Македонією [14, 29]. Відповідно до Угоди було створено 8 підкомітетів, які націлені на реформування питань правосуддя, безпеки, інновацій, соціальної політики, транспорту, енергетики, митниці та оподаткування [19]. Таким чином було визначено пріоритетні сфери держави, які потребували змін.

На основі доповіді про хід виконаної роботи Македонією за 2007 р. було розроблено другий головний механізм співпраці. Партнерство з приєднання є головною стратегією ЄС у межах політики розширення та визначає ключові сфери, в яких країнам-кандидатам необхідно досягти прогресу до вступу [9, 28]. Відмінністю Угоди про стабілізацію та асоціацію та Партнерства з приєднання стало визначення коротко- та середньотермінових пріоритетів для держави. Цілі стосувалися як законодавства, так й імплементації. Проте, найголовнішим пріоритетом була умова визначення дати початку переговорів про приєднання [1, 1-14].

Збори Північної Македонії у грудні 2008 р. завершилися прийняттям Резолюції про пріоритети у 2009 р. щодо вступу держави до ЄС. Наприкінці 2010 р. уряд прийняв Національну програму адаптації до законодавства ЄС. Програма є ключовим документом процесу європейської інтеграції, що відображає динаміку гармонізації національного законодавства держави до законодавства Союзу [10, 1-2].

Із метою зміцнення ефективності та результативності підготовки до членства уряд Північної Македонії створив систему управління процесу інтеграції в ЄС. Співпраця головних органів влади Північної Македонії, які залучені у систему, націлена на комунікацію у ключових сферах з інституціями ЄС. Секретаріат з питань європейського співробітництва Північної Македонії відповідає за координацію роботи державної адміністрації, а також інших органів та інституцій, що займаються підготовкою до вступу держави у ЄС.

Секретаріат разом з органами ЄС займається координацією питань у сферах адаптації законодавства та інструментів приєднання [18].

Політичний діалог між Зборами Північної Македонії та Європейським парламентом розпочався ще у 1990-х р. із парламентських візитів та зустрічей. Після ратифікації Угоди про стабілізацію та асоціацію Північна Македонія встановила прямі двосторонні відносини з парламентом ЄС шляхом створення парламентського комітету Республіка Македонія – ЄС.

Важливою складовою інституційних зв'язків між сторонами є Місія Північної Македонії у Брюсселі. Вона відповідає за збір інформації, аналіз та відстеження усіх подій в інституціях ЄС. Роль Місії особливо важлива в період підготовки до переговорів. Місія дає змогу донести думку та позицію уряду Північної Македонії з ключових питань, що стосуються процесу європейської інтеграції [13, 3-5].

Дії щодо розширення співпраці впроваджуються і з боку ЄС. Створена ще в березні 2000 р. Делегація ЄС успішно функціонує в теперішньому часі. Її основна задача полягає у сприянні розвитку політичних, економічних та торговельних відносин між ЄС та Північною Македонією. Основними структурами відносин у межах Делегації є процес стабілізації та асоціації, підтримка процесу співпраці та координації між інституціями сторін. Делегація щорічно звітує перед органами ЄС в Брюсселі про прогрес македонських дій у сфері інтеграції [20].

Активний розвиток інституційних відносин та швидке здійснення реформування призвели до скасування візового режиму для громадян Північної Македонії у 2009 р. та першої рекомендації Європейської Комісії щодо початку переговорів про приєднання. Однак, визнання Радою ЄС відповідності держави політичним критеріям було недостатнім для формування позитивної позиції щодо переговорів.

Впродовж 2011-2012 рр. Європейська Комісія видавала звіти щодо успішного прогресу Північної Македонії на шляху до європейської інтеграції [17, 4]. У жовтні 2012 року за участі прем'єр-міністра Північної Македонії Н. Груєвського та Єврокомісара Ш. Фюле був виданий четвертий позитивний звіт про хід виконаної роботи, однак відповідь знову була негативна.

Північна Македонія продовжувала активні темпи реформування, які приносили значні результати. У 2015 та 2016 рр. держава знову отримала відмову щодо початку переговорів, що було обумовлено необхідністю виконання Пржинської угоди, з метою остаточного врегулювання політичної та інституційної кризи всередині держави [23, 166-169].

У червні 2018 р. Рада ЄС ухвалила висновки, в яких позитивно відповіла на прогрес досягнутий Північною Македонією та намітила шлях до відкриття переговорів про вступ у червні 2019 року [15, 4].

Значним фактором впливу на євроінтеграційні процеси держави стало так зване «македонське питання». Відносини із сусідньою Грецією стали негативним зовнішнім чинником на шляху до євроінтеграції. Держава, опираючись на історичне право, висувала претензії щодо назви та символіки Північної Македонії. Нормалізація стосунків призвела до затвердження нової македонської державної символіки у 1995 році. Однак, конфлікт щодо назви держави, який вдалося вирішити лише у 2019 р., спричинив послаблення зовнішньополітичних позицій Македонії [3, 5].

Користуючись статусом держави-члена ЄС, Греція переконувала європейську спільноту у неправомірних діях Північної Македонії, наполягала на закритті фонду ЄС для держави, допоки не буде змінено назву країни. Незважаючи на радикальні зусилля Греції, Північна Македонія отримувала підтримку з боку європейської спільноти. Лісабонський саміт ЄС, Люксембурзька угода, численні консультації та діалоги за участі Єврокомісарів продемонстрували важливість «македонського питання» для європейського світу. Як наслідок, Преспанська угода щодо перейменування держави у Північну Македонію була ратифікована урядами обох країн у 2019 році [16]. Для Північної Македонії Угода відкрила шлях до ЄС.

У червні 2019 р. Рада обговорила доповідь Єврокомісії щодо Республіки Північна Македонія [5]. Рада вирішила повернутись до питання про відкриття переговорів про вступ із країною не пізніше жовтня.

Ключовою подією 2019 р. став саміт ЄС у жовтні у Брюсселі. На порядку денному постало питання розширення ЄС на Балканах. Напередодні саміту лідери держав висловили позицію щодо доцільності політики розширення. Член Єврокомісії Й. Хан заявив: «Нехай не буде сумнівів, що місце Західних Балкан знаходиться всередині ЄС» [7]. А. Меркель публічно підтримала Північну Македонію та наголосила на необхідності політики розширення. На противагу цьому президент Франції Е. Макрон зробив публічну заяву: «Я більш ніж скептично ставлюсь до тих, хто каже, що майбутнє Європи полягає в подальшому розширенні, коли ми не можемо досягти згоди між 28 країнами» [8]. Е. Макрон підкреслив необхідність вдосконалення робочих механізмів Союзу. Нідерланди також виступили назустріч Франції, коли вперше несподівано заблокували початок переговорів з ЄС щодо Албанії та Північної Македонії у червні 2018 року.

Початок саміту характеризується негативною позицією Франції, Данії та Нідерландів щодо розширення ЄС на Західні Балкани. Нове опитування показало, що європейська громадська думка значною мірою негативна, коли мова зайшла про нових сусідів – побоювання іноземної імміграції зросли з моменту приєднання Болгарії, Румунії та Хорватії [22, 2]. Позиція Франції характеризується загальним скептицизмом серед еліт щодо розширення. Як стверджує політолог Ф. Біебер: «Серед еліти Франції є думка, що попереднє розширення було помилкою і що воно підриває французьку позицію в ЄС» [4, 15]. Щодо Нідерландів, то в країні є побоювання вступу в ЄС держав, у яких значні проблеми з верховенством права.

Перспективи вступу Північної Македонії до ЄС характеризуються позитивною тенденцією. Проте саміт завершився невтішною для держави новиною. Країни ЄС вже втретє за рік не змогли дійти консенсусу з цього питання.

Вищі європейські чиновники звинуватили Францію у «історичній помилці» щодо процесу приєднання Албанії та Північної Македонії. Прем'єр-міністр Албанії Еді Рама заявив, що його країна «є побічною в боротьбі за владу в ЄС», в той час як прем'єр-міністр Північної Македонії Зоран Заєв написав у Twitter: «Ми наполегливо попрацювали і ми готові вирішувати всі виклики, які постають із процесом» [7].

Таким чином, Рада ЄС вирішила повернутися ще раз до питання приєднання Північної Македонії перед самітом ЄС-Західні Балкани у Загребі у травні 2020 року. Незважаючи на чергову відмову розпочати переговори про вступ, прем'єр-міністр Північної Македонії закликав до позачергових виборів з метою обговорення шляху країни.

Характеризуючи інтеграційний процес Північної Македонії варто зауважити, що в країні відбулося багато позитивного. Держава є рідкісним успішним прикладом щодо двосторонніх питань у регіоні. Угода з Грецією стала унікальним видом домовленості. Держава змінила назву та Конституцію за 120 днів [2, 17-18]. У країні було змінено вивіски в державних установах, вивіски з сусідами в аеропортах, в документації, веб-сайтах. Однак зупинення переговорів про вступ до ЄС може сприяти поверненню націоналізму та екстремізму, що спричинить велику загрозу для всіх Балкан, а, отже, і для Європи.

Після невдалого саміту у Брюсселі лідери Албанії, Північної Македонії, Сербії та Чорногорії зустрілися 21 грудня 2019 р., щоб обговорити, як поглибити регіональне співробітництво на Західних Балканах, в тому числі в їх прагненні вступити до Європейського

Союзу. Прем'єр-міністр Північної Македонії З. Заєв публічно заявив, що його держава чекає на позитивні повідомлення від ЄС наступної весни [21].

Вагомою зміною у ЄС є прихід до влади нового Президента Європейської комісії Урсули фон дер Ляєн та її позиції щодо Балкан. У своїй агітаційній промові вона заявила, що Північна Македонія є яскравим прикладом успішних досягнень та взяла на себе зобов'язання підтримувати європейську перспективу вступу держави [11, 11].

Значна підтримка Північної Македонії у європейському середовищі може обернутися крахом та відмовою держави від євроінтеграційних процесів. Це спричинено відставкою прем'єр-міністра країни. Будучи проєвропейським лідером, З. Заєв успішно реалізував всі поставлені завдання ЄС, врегулював питання з Грецією та поклав свою політичну вагу на баланс, щоб просунути країну на європейський шлях. Його відставка, яка відкриває шлях до позачергових виборів, була внесена до парламенту, і депутати планують проголосувати за формування кабінету доглядачів. Однак, все залежить від того, які сили прийдуть до влади та чи зможе держава зберегти євроінтеграційний курс.

Характеризуючи уряд Північної Македонії, варто зазначити, що він постійно підтримує європейську інтеграцію. У складі Зборів держави майже відсутні євроскептики. Проте лише чотири політичні партії є членами загальноєвропейських партійних федерацій, які представлені у Європейському парламенті: Внутрішня македонська революційна організація – Демократична партія як член Європейської народної партії, Демократичне оновлення Македонії – Європейської партії зелених, Ліберально-демократична партія – Альянсу лібералів і демократів за Європу. Однак, жодна партія, що представляє етнічних албанців, не пов'язана з Європарламентом [11, 9-11]. Таким чином, існує необхідність залучення цивільного населення до уряду. Цей процес допоможе ініціювати дебати про розширення ЄС, збудувати міст між громадянами та владою країни.

Нещодавно Європейська комісія представила нову стратегію розширення на тлі глибоких розбіжностей щодо питання Північної Македонії та Албанії. Комісар з питань сусідства та розширення Олівер Варгелій заявив, що нова методологія базується на чотирьох принципах: процес приєднання повинен бути «надійним», «динамічним», «політичним» та «передбачуваним» [6]. Найбільші політичні групи парламенту ЄС підтримали методологію. Президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн заявила, що ця пропозиція є хорошою

звісткою для Північної Македонії, яка позитивно відреагувала на нові плани.

Активна підтримка держави у європейській спільноті, успішне реформування та злагоджена робота уряду країни, врегулювання суперечки щодо назви та бажання працювати ще більше можуть принести довгоочікуваний результат початку переговорів про вступ. Проте, зважаючи на позицію Франції та невирішені питання всередині ЄС, можна очікувати чергову негативну реакцію та відмову. Першочерговим завданням для Північної Македонії повинно стати обрання нового парламенту, який продовжить курс реформування всередині держави.

Таким чином, охарактеризувавши сучасний стан та перспективи інтеграції Північної Македонії до ЄС, можна зробити висновок, що держава має позитивні тенденції вступу до Європейського Союзу.

Відносини між ЄС та Північною Македонією базуються на чіткому механізмі інституційної співпраці та активній комунікації між керівними органами сторін. Північна Македонія відповідає всім поставленим критеріям та чітко реалізовує реформування визначених сфер діяльності. Позитивне завершення грецько-македонського протиріччя слугує прикладом євроінтеграційних настроїв всередині держави. Негативне рішення саміту у Брюсселі 2019 року показало неготовність провідних членів ЄС до розширення за рахунок Балкан. Таке рішення спричинило відставку проєвропейських сил Північної Македонії, що зможе призвести до зміни курсу держави. Проте уряд країни характеризується відсутністю євроскептицизму, а новообраний Президент Європейської комісії та провідні партії ЄС активно підтримують країни Західних Балкан.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у всебічному та ґрунтовному дослідженні перспектив вступу Північної Македонії до Європейського Союзу.

Джерела та література

1. Accession Partnership with the former Yugoslav Republic of Macedonia, 2008. P. 1-14. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/apojeu190308_en.pdf

2. Armakolas I., Bandovic I., Bechev D., Weber B. North Macedonia: What's next? Open Society Foundations. 2019. P. 17-18.

3. Azizi A. Analysis on european future of Macedonia: the greek obstacles on the name issue. International journal of social sciences and humanity studies. 2012. Vol. 4, No 1. P. 5.

4. Bieber F. The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans. Austria, 2020. 150 p.

5. Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process. 2019. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/18/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process/>

6. EU Commission presents new enlargement strategy amid divisions over Albania and North Macedonia. 2020. URL: <https://www.euronews.com/2020/02/05/eu-commission-presents-new-enlargement-strategy-amid-divisions-over-albania-and-north-mace>

7. EU-Western Balkans summit: Is enlargement in sight? 2019. URL: <https://www.euronews.com/2019/07/05/eu-western-balkans-summit-is-enlargement-in-sight-euronews-answers>

8. France rejects talks with Balkan hopefuls on EU membership. 2019. URL: <https://www.euronews.com/2019/10/16/balkan-membership-talks-rejected-by-france-who-wants-reforms-to-enlargement-policy>

9. Georgievski S., Stamenkovikj N. European Union Law Application in the Republic of Macedonia Before Its Accession to the EU. Skopje: University Ss. Cyril and Methodius, 2012. 159 p.

10. Institutional Platform and Principles for leading negotiations for accession of the Republic of Macedonia in the European Union from 2007. Government of the Republic of Macedonia., 2007. P. 1-2.

11. Ioannides I. The Parliamentary Dimension of North Macedonia's Accession to the European Union. Police Brief. 2019. No 18. P. 9-11.

12. Kekenovski J. Republic of Macedonia and EU – a date for starting accession negotiations with the EU or alternative to the east. National and Inter-Ethnic Reconciliation, Religious Tolerance and Human Security in the Balkans: IX ECPD International Conference, Belgrade, 11-12 October 2013. P. 2.

13. Kostoska O. Integrating the country that cannot say its own name: The EU and Macedonia. UACES 44th Annual Conference, Cork, 2014. P. 3-5.

14. Mamuti A. The institutional relations between republic of Macedonia and EU. Eurotecs'13 Proceedings: European Conference of Technology and Society, Sarajevo, 2013. P. 29.

15. North Macedonia 2019 Report: EU Commission staff working document. 2019. P. 4.

16. Prespa Agreement. 2018. URL: <http://www.ekathimerini.com/resources/article-files/aggliko-1.pdf>

17. Progress Report: The FYROM, EU Commission staff working document. 2011. P. 4.

18. Secretariat for European Affairs. URL: <http://www.sep.gov.mk/>

19. Stabilisation and Association Agreement with North Macedonia, 2004. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX:22004A0320\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX:22004A0320(03))

20. The Delegation of the EU in RM. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/republic-north-macedonia_en

21. Western Balkan leaders discuss regional cooperation in 'little Schengen' meeting. 2019. URL: <https://www.euronews.com/2019/12/21/western-balkan-leaders-discuss-regional-cooperation-in-little-schengen-meeting>

22. Velickovski I. Interest Rate Pass-Through in Three EU Candidate Countries: The Case of Albania, North Macedonia and Serbia. *International Economics and Business*. 2019. Vol. 5, No 2. P. 2.

23. Sokołowski M. Kryzys migracyjny a relacje Macedonii z Unią Europejską. *Przegląd Europejski*. 2018. Tom 2018, numer 1. S. 166-169.